

Od Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego do *Annales Societatis Geologorum Poloniae* – pierwsze sto lat

Grzegorz Haczewski¹

From *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* to *Annales Societatis Geologorum Poloniae* – the first century. Prz. Geol., 70: 275–278.

Abstract. The journal *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* was launched in 1922 by the Polish Geological Society established soon after Poland's regaining of independence in 1918. The successive volumes appeared annually. After the break caused by World War 2 the journal was promptly reactivated by those members of the Society who survived the war. The journal gradually turned to publishing in English only, and changed its title to *Annales Societatis Geologorum Poloniae*. Many published papers gained the journal wide international audience. Now, *Annales...* with its international editorial board, robust record of citations, regular appearance, good physical quality and unlimited online availability of all published papers is a valuable source of interesting papers for readers and a promising publication venue for the authors of original contributions to geological science.

Keywords: Polish Geological Society, history of geological sciences, the journal *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, *Annales Societatis Geologorum Poloniae*

Zakładając Polskie Towarzystwo Geologiczne, jego twórcy uznali wydawanie polskiego czasopisma naukowego za jedną z podstawowych form działalności, obok organizowania wykładów i *zebrań wędrownych*, czyli terenowych zjazdów naukowych. Inspirujących wzorców dostarczały bogate już wtedy doświadczenia starszych, europejskich i zamorskich towarzystw geologicznych. Zaraz po formalnym utworzeniu towarzystwa założono własne czasopismo o nazwie *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*. Rolę redaktora powierzono prezesowi, którym był wtedy Władysław Szajnocha (tab. 1). Pomimo zapału i sprawności zarządu ukazanie się *Rocznika...* drukiem opóźniło się do roku 1923: *przede wszystkim przez strejk drukarski trwający w Krakowie od października 1922 do końca stycznia b. r.*, jak odnotowano w tomie I. Do wybuchu drugiej wojny światowej *Rocznik...* ukazywał się w zasadzie w tomach rocznych, choć cztery tomy obejmowały po 2 lata, a w roku 1932 wydano dwa zeszyty. Tomy *Rocznika...* miały format ok. 15,5 × 22,5 cm. Razem z tekstem były drukowane czarno-białe fotografie. Sporadycznie ukazywały się osobne plansze z fotografiami skamieniałości, drukowane – jak się wydaje – poza drukarnią *Orbis*. Druk *Rocznika...* w latach przedwojennych subwencjonowały Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Fundusz Kultury Narodowej. Tom XII uzyskał też wsparcie Unii Przemysłu Górniczego i Hutniczego. Towarzystwo i *Rocznik...* miały swoje siedziby w Krakowie, co należy wiązać z tradycją działalności polskich geologów w Galicji, w znacznym stopniu prowadzonej niezależnie od centralnych instytucji austriackich, a nawet czasem przy oporach z ich strony. Szczególną rolę odegrało tu opracowanie i wydawanie *Atlasu Geologicznego Galicji*. Te galicyjskie korzenie *Rocznika...* są widoczne w zawartości wczesnych jego tomów, gdzie geologia karpacka silnie zaznaczyła swą obecność wśród artykułów dotyczących całego obszaru odrodzonego państwa. Tematyka artykułów była poświęcona różnym działom geologii, włącznie z mineralogią, petrografią, paleontologią i geologią stosowaną. Polemiki

nie były częstym zjawiskiem, do czego musiał się przyczyniać długi cykl wydawniczy. Gdy jednak Jan Nowak opublikował wyraziście sformułowaną krytykę prac tektonicznych Wawrzyńca Teisseyre'a dotyczących Podola, a jego adwersarz odpowiedział w *Kosmosie*, używając nie mniej dosadnych sformułowań, to w X tomie *Rocznika...* pełny skład zarządu towarzystwa gromko wsparł prezesa.

Artykuły ukazywały się w języku polskim ze streszczeniami w językach obcych, najczęściej w niemieckim i francuskim, sporadycznie w angielskim. Niektóre artykuły drukowano w językach obcych z polskimi streszczeniami. *Rocznik...* był rozsyłany na wymianę do wielu towarzystw i innych instytucji, a otrzymywane w zamian wydawnictwa budowały coraz bogatszą bibliotekę towarzystwa.

Publikowano w *Roczniku...* sprawozdania z działalności towarzystwa, materiały zjazdów i zjazdowych sesji terenowych, spisy czasopism otrzymanych przez bibliotekę PTGeol w drodze wymiany za *Rocznik...*, omówienia wybranych publikacji krajowych i zagranicznych, a także informacje o zewnętrznych wyróżnieniach przyznanych członkom towarzystwa. Ukazywały się również wspomnienia o zasłużonych zmarłych geologach. Tom III był w całości dedykowany 40-leciu Gabinetu Geologicznego na Uniwersytecie Jagiellońskim, a tom XII Karolowi Bogdanowiczowi z okazji 50-lecia pracy naukowej. W ostatnim przedwojennym tomie XIV zamieszczono podziękowanie dla drukarni *Orbis*, w której drukowano ten i wszystkie wcześniejsze tomy *Rocznika...* Założycielem i właścicielem tej drukarni był geograf Ludomir Sawicki, a po jego śmierci, do likwidacji firmy w roku 1938, prowadziła ją wdowa, Maria Sawicka. Tom XV z 1939 r., wydrukowany w innej drukarni jeszcze przed wybuchem wojny, do dystrybucji trafił dopiero po wojnie.

Po wojnie wydawanie *Rocznika...* wznowiono w roku 1946 tomem XVI, dedykowanym pamięci Jana Nowaka, wieloletniego prezesa towarzystwa i zarazem redaktora *Rocznika...*, zmarłego z wycieńczenia w kilka dni po powrocie z obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen.

¹ Emerytowany pracownik Instytutu Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, ul. Podchorążych 2, 30–084 Kraków; sghaczew@interia.pl

Od tomu XVIII z 1949 r. *Rocznik...* zaczął być wydawany w czterech kwartalnych zeszytach, w formacie ok. 17 × 25 cm. Fotografie były często umieszczane na osobnych kartach lepszego papieru, ale generalnie jakość druku ilustracji była słaba. *Rocznik...* stał się rocznikiem z nazwy, ale wydawanym, co do zasady, kwartalnie. Co do zasady, bo przez wiele lat kwartalnego rytmu nie udawało się utrzymać. Wynikało to po części z ograniczeń finansowania, po części też z ograniczonego dopływu rękopisów. Tomy LXXI do LXXXI ukazywały się jako trymestralne, a od LXXXII ukazują się regularnie zeszyty kwartalne.

Pierwszy kwartalny zeszyt tomu XIX z 1949 r. wypełniają wspomnienia o 35 członkach PTGeol zmarłych w latach 1939–1945, wśród nich Krzysztofa Beresa, który zginął w walce jako partyzant. Jego rodzina ufundowała w 1972 r. przyznawane do dzisiaj stypendium dla młodych członków PTGeol.

Przez cały okres powojenny wydawanie *Rocznika...* jest różnymi drogami i w różnym stopniu finansowane ze środków budżetowych na naukę. Dodatkowym wsparciem są fundusze pochodzące od członków wspierających i innych sponsorów. Od roku 1956 w towarzystwie jest powoływana rada redakcyjna (tab. 1) czuwająca nad wydawaniem *Rocznika...*, później *Annales Societatis Geologorum Poloniae (ASGP)*. W lutym 1964 r. towarzystwo ustanowiło nagrodę imienia Ludwika Zejsznera, przyznaną za najlepszą pracę napisaną przez członka PTGeol

niebędącego samodzielnym pracownikiem nauki, opublikowaną w kolejnym tomie *Rocznika...* Pierwszymi laureatami zostali Ryszard Gradziński za artykuł z 1962 r., oraz równorzędnie Rafał Unrug i Henryk Tomczyk za prace opublikowane w roku 1963.

Większość artykułów nadal drukowano po polsku. W streszczeniach obcojęzycznych znacząco zmalał udział języka niemieckiego na rzecz angielskiego. Dobór tematyczny artykułów publikowanych w *Roczniku...* stopniowo się zmieniał. W miarę powstawania specjalistycznych czasopism z zakresu mineralogii, paleontologii i geologii stosowanej, artykuły z tych dziedzin w coraz większym stopniu trafiały do wyspecjalizowanych redakcji i do właściwego dla siebie kręgu czytelników. Pewien przechrzył w stronę tematyki karpackiej, odnotowany wcześniej, pozostał nadal widoczny. Mniej więcej od tomu 25 z 1955 r. w *Roczniku...* ukazywały się pionierskie prace krakowskiej szkoły sedimentologicznej, wyrosłej pod skrzydłami Mariana Książkiewicza. Prace Profesora i jego uczniów, zwłaszcza Stanisława Dżułyńskiego, niewątpliwie podniosły rangę *Rocznika...* na arenie międzynarodowej. Niezależnie od tego wiele innych artykułów o różnej tematyce także podniosło pozycję czasopisma w literaturze światowej.

Wydawane w Warszawie *Acta Geologica Polonica* przejęły w większym stopniu tematykę świętokrzyską i jurajską, choć nie było tu sztywnego podziału tematycznego. W czasach, gdy kontakty między redakcjami a autorami

Tab. 1. Składy Redakcji i Rad Redakcyjnych *Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Annales Societatis Geologorum Poloniae*
Table 1. Composition of the Editorial Offices and Editorial Boards of the *Yearbook of the Polish Geological Society – Annales Societatis Geologorum Poloniae*

Tomy (lata) Volumes (years)	Redaktor naczelny, redaktorzy (sekretarze redakcji) Chief editor, editors (editorial secretaries)	Rada Redakcyjna (przewodniczący) Editorial Board (Chair)
I, II (1923–1924)	Władysław Szajnocha	
III–XV (1925–1939)	Jan Nowak	
XVI (1946)	Marian Książkiewicz, Kazimierz Maślankiewicz, Edward Passendorfer	
XVII (1947)	Stanisław Krajewski, Marian Książkiewicz, Kazimierz Maślankiewicz, Edward Passendorfer	
XVIII–XXIII (1948–1953)	Marian Książkiewicz	
XXIV (1954)	Marian Książkiewicz, Stanisław Geroch (sekretarz)	
XXV (1955)		
XXVI–XXXVIII (1956–1968)	Franciszek Bieda, Stanisław Geroch (sekretarz)	Marian Książkiewicz, Antoni Gawel, Roman Krajewski, Zdzisław Pazdro, Władysław Pożaryski, Kazimierz Smulikowski, Henryk Świdziński, Henryk Teisseyre
XXXIX (1969)	Franciszek Bieda, Stanisław Geroch (sekretarz), Andrzej Radomski (sekretarz)	Marian Książkiewicz, Antoni Gawel (1970–1972), Marian Kamiński, Kazimierz Maślankiewicz, Zdzisław Pazdro, Władysław Pożaryski, Henryk Świdziński (1969), Roman Teisseyre
XL–XLII (1970–1972)	Tadeusz Wieser, Stanisław Geroch (sekretarz), Andrzej Radomski (sekretarz)	
XLIII–XLV (1973–1975)		Stanisław Dżułyński, Marian Banaś, Jerzy Don (1973–1975), Wojciech Grocholski (1976), Kazimierz Maślankiewicz (1976), Edward Rühle, Andrzej Ślęczka, Rafał Unrug
XLVI (1976)	Andrzej Radomski, Stanisław Geroch (sekretarz)	
XLVII (1977)		Zbigniew Wilk, Marian Banaś, Ryszard Gradziński, Wojciech Grocholski (1977–1981), Aleksander Jachowicz (1978–1985), Kazimierz Maślankiewicz (1977), Roman Ney (1978–1985), Jacek Rutkowski (1978–1985), Edward Rühle, Andrzej Ślęczka, Rafał Unrug
XLVIII–L (1978–1980)	Andrzej Radomski, Stanisław Geroch (sekretarz), Józef Wiczorek (sekretarz)	
LI (1981)		
LII–LV (1982–1985)	Andrzej Radomski, Józef Wiczorek (zastępca), Stanisław Geroch, Witold Zuchiewicz	
LVI–LXI (1986–1991)	Ryszard Gradziński, Szczepan Porębski (zastępca), Leszek Chudzikiewicz, Krzysztof Görlich, Grzegorz Haczewski, Andrzej Pszczółkowski (1990–1991), Elżbieta Turnau, Andrzej Żelaźniewicz (1989–1991)	Krzysztof Birkenmajer, Marian Banaś, Gertruda Biernat (1986–1988), Jan Burchart (1989–1991), Zbigniew Fajkiewicz, Jerzy Fedorowski (1989–1991), Stanisław Geroch, Wojciech Jaroszewski, Józef Oberc, Andrzej Radomski, Andrzej Rózkowski, Jacek Rutkowski, Edward Rühle, Zbigniew Wilk

Tab. 1. Składy Redakcji i Rad Redakcyjnych *Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Annales Societatis Geologorum Poloniae* – cd.
Table 1. Composition of the Editorial Offices and Editorial Boards of the *Yearbook of the Polish Geological Society – Annales Societatis Geologorum Poloniae* – cont.

Tomy (lata) <i>Volumes (years)</i>	Redaktor naczelny, redaktorzy (sekretarze redakcji) <i>Chief editor, editors (editorial secretaries)</i>	Rada Redakcyjna (przewodniczący) <i>Editorial Board (Chair)</i>
LXII–LXIII (1992–1993)	Grzegorz Haczewski , Elżbieta Turnau (zastępca), Leszek Chudzikiewicz, Ewa Malata, Wojciech Narębski, Andrzej Pszczółkowski, Andrzej Żelaźniewicz	Ryszard Gradziński , Marian Banaś, Krzysztof Birkenmajer, Krzysztof Brodzikowski (1992–1993), Jan Burchart, Stanisław Geroch (1992–1993), Aleksander Guterch, Michael A. Kaminski (1995–2000), Tadeusz Peryt, Andrzej Wierzbowski, Zbigniew Wilk
LXIV (1994)	Grzegorz Haczewski , Leszek Chudzikiewicz, Stanisław Leszczyński, Hanna Matyja, Wojciech Narębski, Elżbieta Turnau, Andrzej Żelaźniewicz	
LXV–LXVI (1995–1996)	Zbigniew Wilk , Grzegorz Haczewski (zastępca), Leszek Chudzikiewicz, Krzysztof Bąk, Michał Gradziński, Stanisław Leszczyński, Hanna Matyja, Wojciech Narębski, Andrzej Żelaźniewicz	
LXVII (1997)	Zbigniew Wilk , Leszek Chudzikiewicz, Krzysztof Bąk, Michał Gradziński, Hanna Matyja, Wojciech Narębski, Andrzej Radomski	
LXVIII–LXX (1998–2000)	Zbigniew Wilk , Marek Doktor (sekretarz), Krzysztof Bąk, Leszek Chudzikiewicz, Michał Gradziński, Michał Krobicki, Hanna Matyja, Wojciech Narębski	
LXXI–LXXII (2001–2002)	Witold Zuchiewicz , Marek Doktor (sekretarz), Krzysztof Bąk, Bartosz Budzyń (2010–2011), Leszek Chudzikiewicz, Jan Golonka (2004–2011), Michał Gradziński, Mariusz Kedzierski (2006–2008), Michał Krobicki, Piotr Migoń (2004–2007), Wojciech Narębski, Jacek Puziewicz (2009–2011), Jacek Rubinkiewicz (2004–2007), Jerzy Żaba	Ryszard Gradziński , Marian Banaś, Krzysztof Birkenmajer, Jan Burchart, Aleksander Guterch, Werner Janoschek, Michael A. Kaminski, Gilbert Kelling, Tadeusz Peryt, Tulio Secondo Pescatore, Andrzej Wierzbowski, Peter Alfred Ziegler
LXXIII (2003)		
LXXIV–LXXVII (2004–2007)		
LXXVIII–LXXXI (2008–2011)		
LXXXII (2012)	Do 31.01.2012: Witold Zuchiewicz , Marek Doktor (sekretarz), Krzysztof Bąk, Leszek Chudzikiewicz, Bartosz Budzyń, Jan Golonka, Michał Gradziński, Michał Krobicki, Wojciech Narębski, Jacek Puziewicz, Jerzy Żaba	Ryszard Gradziński , Marian Banaś (2008), Krzysztof Birkenmajer, Richard G. Bromley, Jan Burchart, Aleksander Guterch, Werner Janoschek, Michael A. Kaminski, Gilbert Kelling, Marek Lewandowski (2013–2014), František Marko, Tadeusz Peryt, Tulio Secondo Pescatore, Jacek Puziewicz (2008), Andreas Wetzel (2014), Andrzej Wierzbowski, Peter Alfred Ziegler (2008–2012)
	Od 1.02.2012: Alfred Uchman , Michał Gradziński (sekretarz), Bartosz Budzyń, Leszek Chudzikiewicz, Paweł Filipiak, Stanisław Mazur, Włodzimierz Mizerski, Jacek Motyka, Wojciech Nemeč, Frank Simpson, Michał Zatoń	
LXXXIII–LXXXIX (2013–2014)	Alfred Uchman , Michał Gradziński (sekretarz), Bartosz Budzyń, Leszek Chudzikiewicz, Paweł Filipiak, Stanisław Mazur, Włodzimierz Mizerski, Jacek Motyka, Wojciech Nemeč, Frank Simpson, Michał Zatoń	Joachim Szulc , Krzysztof Birkenmajer, Richard G. Bromley, Jan Burchart, Aleksander Guterch, Werner Janoschek, Michael A. Kaminski, Gilbert Kelling, Marek Lewandowski, František Marko, Tadeusz Peryt, Andreas Wetzel, Andrzej Wierzbowski Grzegorz Racki , Jan Burchart, Aleksander Guterch, Werner Janoschek, Michael A. Kaminski, Gilbert Kelling, Marek Lewandowski, František Marko, Zoltán Pécskay, Tadeusz Peryt, Andreas Wetzel, Andrzej Wierzbowski
LXXXV–LXXXIX (2015–2019)	Alfred Uchman , Michał Gradziński (sekretarz), Bartosz Budzyń, Leszek Chudzikiewicz (2013–2019), Paweł Filipiak, Ewa Malata (od 2018), Stanisław Mazur, Włodzimierz Mizerski (2013–2018), Jacek Motyka, Wojciech Nemeč, Mariusz Salamon, Frank Simpson, Michał Zatoń	
XC–XCI (2020–2021)		

odbywały się w dużej mierze twarzą w twarz, naturalna była skłonność do publikowania w swoim środowisku. Sprzyjało to postrzeganiu *Rocznika...* jako czasopisma krawkowskiego, a *Acta...* jako warszawskiego. Nie wydaje się, by takie podejście zaszkodziło któremuś z czasopism, raczej pewien duch rywalizacji sprzyjał każdemu z nich, a rosnąca liczba badań i wyników do opublikowania zapewniała dopływ wartościowych prac do obu redakcji, jak i do wielu innych.

W okresie PRL-u *Rocznik...* zmagał się z różnymi trudnościami. Najważniejsze z nich to niestabilne finansowanie, ograniczenia w dostępie do papieru, przewlekły tryb wydawniczy, obejmujący też cenzurę. Dzięki zręczności osób zaangażowanych w wydawanie *Rocznika...*, periodyk ten nie doświadczył szczególnych trudności ze strony cenzury, zarazem unikając ustępstw na rzecz ówczesnej propagandy. Trzeba jednak pamiętać, że ograniczenia cenzorskie, podobnie jak we wszystkich ówczesnych polskich wydaw-

nictwach geologicznych, poważnie ograniczały jakość publikowanych map i danych topograficznych. Warto zwrócić uwagę na fakt, który łatwo może umknąć młodszym czytelnikom, ten mianowicie, że *Rocznik...* nie odnotował śmierci Józefa Stalina, co nie było powszechne, choć redaktorzy pewnie słyszeli bijący z tej okazji dzwon Zygmunta.

Pod koniec lat 70. XX w. doceniono znaczenie, jakie dla pozycji czasopisma mają – poza jakością i istotnością artykułów – język angielski i szeroka dostępność. Stopniowo rósł udział artykułów publikowanych w języku angielskim. Sporadycznie ukazywały się artykuły w językach obcych innych niż angielski. Przez wiele lat stałym elementem były streszczenia polskie, a obecnie język angielski jest już jedynym językiem publikacji w *ASGP*. Cytowania *Rocznika...* w wydawnictwach zagranicznych były podzielone na te używające tytułu polskiego, najczęściej ze streszczeniem, tj. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* i te utworzo-

ne od tradycyjnego podtytułu francuskiego, najczęściej zapisane jako *Ann. Soc. Geol. Pol.* Obniżało to pozycję *Rocznika...* liczoną według liczby cytowań. By temu zaradzić, podjęto decyzję o zmianie tytułu od tomu LI z 1981 r. na *Annales Societatis Geologorum Poloniae*, z dwoma podtytułami: *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* i *Journal of Polish Geological Society*. Począwszy od tomu LXIV powiększono format czasopisma do A4, wprowadzono okładkę projektu Luizy Berdak z dominującym tytułem *Annales Societatis Geologorum Poloniae* i wyraźnie wybitymi inicjałami *ASGP*, zwracającymi uwagę na ten skrót jako element marki pisma. Całość jest drukowana na papierze o dobrej jakości. Umożliwia to druk większych ilustracji i swobodniejsze planowanie stron. Od tomu LXI skład *ASGP* wykonywano nieodpłatnie w Ośrodku Wydawniczym Instytutu Nauk Geologicznych PAN w Krakowie, a zajmował się tym z dużą umiejętnością i starannością Leszek Chudzikiewicz, członek PTGeol, wieloletni członek redakcji. Od tomu LXXXVIII skład jest wykonywany w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ. Obecna okładka, używana od tomu LXXXVI, została zaprojektowana przez Mariusza Kędzierskiego, członka PTGeol i redaktora *ASGP*.

Gdy w ocenie dorobku pracowników naukowych coraz większą rolę zaczęła odgrywać międzynarodowa pozycja czasopism, w których publikują, autorzy wartościowych prac byli rozdarci między chęcią wsparcia swymi pracami przyszłej pozycji *Rocznika...*, a doraźną korzyścią w ocenie własnego dorobku, jaką dawało umieszczenie artykułu w renomowanym czasopiśmie międzynarodowym. Poważnie zmniejszyła się liczba prac napływających do redakcji.

Narosło znaczne opóźnienie w ukazywaniu się kolejnych zeszytów. Starano się temu zaradzić przez zmianę redaktorów (tab. 1). Po kilku trudnych latach *ASGP* utrzymało i wzmocniło pozycję a także poprawiło regularność ukazywania się. Do rady redakcyjnej pozyskano kolejnych członków zagranicznych o wysokim prestiżu naukowym (tab. 1). Częściej są publikowane prace autorów zagranicznych. Zamieszczane są dyskusje z opublikowanymi artykułami, formułowane w tonie mniej konfliktowym niż w czasach Jana Nowaka. Od tomu 77. z 2007 r. *ASGP* zostało objęte przez *Science Citation Index Expanded*. Ze względu na kryteria parametrycznej oceny publikacji w XXI w. zaprzestano publikowania w *ASGP* rocznych sprawozdań towarzystwa oraz informacji o nagrodach i stypendiach. Są nadal publikowane wspomnienia pośmiertne o osobach szczególnie zasłużonych dla towarzystwa. Okazjonalnie ukazują się specjalne zeszyty tematyczne. Aktualne w chwili pisania tego tekstu dane parametryczne *ASGP*, umieszczone na stronie www czasopisma, są następujące:

- *Impact Factor (IF)* za rok 2020: 1,333
- 5-letni *Impact Factor*: 1,508
- *ISI Journal of Citation Reports*© *Ranking*: 29/47 (Geology)
- Punktacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2021): 100

Te wyniki i pozycja pisma pozwalają z optymizmem patrzeć w następne stulecie *Rocznika...*

Dziękuję Michałowi Gradzińskiemu za uzupełnienie danych, zwłaszcza o składach osobowych w ostatnim dziesięcioleciu.